ברייתא קתני שונה הא לא קשיא כאן בעבודה כאן בשאינה עבודה א) מאי הוי עלה תא שמע דתניא [א]ניר חציה וזורע חציה ניר חציה וזורע חציה אמר רבי יוחנן [ב]אין מביאין את העומר אלא מן השדות המודרמות שבארץ ישראל שבהן חמה זורחת ומהן חמה ב) שוקעת תניא ג) נמי הכי אבא שאול אומר עומר היה בא מבקעת בית מקלה ד) כבת ג' סאין היתה ושדה מודרמת היתה ובה חמה זורחת וממנה חמה שוקעת ניר חציה וזורע חציה ניר חציה וזורע חציה רב חלקיה בר טובי הוה ליה קרנא דארעא ניר חציה וזרע חציה ניר חציה וזרע חציה ועבדה על חד תרי ומזבין להו לחיטי לסמידא: ואם התליעה פסולה: תנו רבנן [ג]סולת שהתליעה רובה פסולה וחיטין שהתליעו רובן פסולות בעי רבי ירמיה [ד]ברוב חטה או ברוב סאה [ה]תיקו: בעי [ו]רבא [ז]הקדישן מהו שילקה עליהן משום בעל מום כיון דפסיל כבעל מום דמי או דלמא אין בעל מום אלא בבהמה [ח]תיקו: תנן התם [ט]כל עץ [י]שנמצא בו תולעת פסול לגבי מזבח אמר שמואל לא שנו אלא לח [כ]אבל יבש גוררו וכשר ה) בעי רבא הקדישו מהו שילקה עליו משום בעל מום כיון דפסול כבעל מום דמי או דלמא אין בעל מום אלא בבהמה [ל]תיקו: מתני' [מ]תקוע אלפא לשמן אבא שאול אומר שניה לה רגב בעבר הירדן כל הארצות היו כשרות אלא מיכן היו מביאין [נ]אין מביאין לא מבית הזבלים ולא מבית השלחים ולא ו) מן מה שנזרע ביניהם ואם הביא כשר אין מביאין ז) [ס]אנפקטן ואם הביא כשר [ע]אין מביאין מן הגרגרין שנשרו במים ולא מן הכבשים ולא מן השלוקים ואם הביא פסול: גמ' [1]וישלח יואב תקועה ויקח משם אשה חכמה מאי שנא תקועה אמר רבי יוחנן מתוך שרגילין בשמן זית חכמה מצויה בהן: תנו רבנן [2]וטובל בשמן רגלו זה חלקו של אשר שמושך שמן כמעין אמרו פעם א' ח) נצרכו להן אנשי לודקיא בשמן מינו להן פולמוסטוס אחד אמרו לו לך והבא לנו שמן במאה ריבוא הלך לירושלים אמרו לו לך לצור הלך לצור אמרו לו לך לגוש חלב הלך לגוש חלב אמרו לו לך אצל פלוני ט) לשדה [פ]הלז ומצאו שהיה עוזק תחת זיתיו אמר לו יש לך שמן במאה ריבוא שאני צריך אמר לו י) המתן לי עד שאסיים מלאכתי המתין עד שסיים מלאכתו לאחר שסיים מלאכתו הפשיל כליו לאחוריו והיה יא) מסקל ובא בדרך אמר לו יש לך שמן במאה ריבוא כמדומה אני יב) ששחוק שחקו בי היהודים כיון שהגיע לעירו הוציאה לו שפחתו קומקמום של חמין ורחץ בו ידיו ורגליו הוציאה לו ספל של יג) זהב מליאה שמן וטבל בו ידיו ורגליו לקיים מה שנאמר וטובל בשמן רגלו לאחר שאכלו ושתו מדד לו שמן במאה ריבוא אמר לו כלום אתה צריך ליותר אמר לו הן אלא שאין לי דמים אמר לו אם אתה רוצה ליקח קח ואני יד) אלך עמך ואטול דמיו מדד לו שמן בשמונה עשר ריבוא אמרו לא הניח אותו האיש לא סוס ולא פרד ולא גמל ולא חמור בארץ ישראל שלא שכרו כיון שהגיע לעירו יצאו אנשי עירו לקלסו אמר להם לא לי טו) קלסוני אלא לזה שבא עמי שמדד לי שמן במאה ריבוא והרי נושה בי בשמונה עשרה ריבוא לקיים מה שנאמר [3]יש מתעשר ואין כל מתרושש והון רב: אין מביאין לא מבית הזבלים טז): והתניא אין מביאין אנפקטן

ואם

ובריית קתני שונה: **הא לא קשיא.** מתניתין דקתני נרה שנה ראשונה ולא קתני יז] ו) (ושניה חורש) ושונה היינו שכבר היתה עבודה יח] שנה ז) ראשונה ועכשיו נוחה ליגדל יותר ובריית דקתני חורש ושונה וזורעה היינו משום שלא היתה עבודה ח) קודם שנה ראשונה אבל מתני' אם ט) [לא] היתה עבודה לא ידענא אם חורש ושונה בשניה אם לא דהא לא קתני יט] לא חורש ולא שונה ומאי הוי עלה כ]: **ניר חציה וזורע חציה.** כגון כא] שנרה כולה י) בשנה ראשונה וזרע חציה ובשניה ניר חציה וזורע חציה מה שנר בשנה ראשונה ובשנה שלישית זורע מה שנר בשניה ונר מה שזורע בשניה וכן יעשה מכאן ואילך בכל שנה כב] נר חציה וזורע חציה ותפשוט מינה דבשניה זורעה בלא נרה והאי דאין זורעה כולה כג] (בשנה שלישית) כ) היינו לפי שאין כח בקרקע להזרע כולה בכל שנה: **כמין שלשה סאין היתה.** ל) גדל כד] בשנה כשיעור שצריך לקצור לצורך העומר: **קרנא דארעא.** חתיכת שדה: **בעי רבי ירמיה.** הא דקתני חיטין שהתליעו רובן פסולין: **ברוב חטה.** שאינה פסולה עד שיתליע רוב כל חטה: **הקדישן.** לצורך מנחות: **מהו שילקה עליהן משום.** מקדיש בעל מום דהכי אמר רבי במסכת תמורה (דף ו:) שהמקדיש בעלי מומין כה] לוקה: **אלא לח.** לפי שלא אינו יכול לגרר ממנו מה שהתליע כמו היבש: **הקדיש.** לעצים שהתליעו: **מתני' ולא** כו] **מן מה שנזרע ביניהם.** מן הזיתים שנזרעו זרעים ביניהם לפי שהזרעים מכחישים לאילנות: כז] **אנפקטן.** מה שלא נתבשל יפה: **אין מביאין מן הגרגרין.** של זיתים שנפלו ונשרו במים ושהו בהם הרבה או שנכבשו או שנשלקו לפי שאין שומנם יפה יפה. ענין אחר מן הגרגרים שנשרו אין מביאין מאותן זיתים שאין מוציאין שמנה מ) אלא א"כ נשרו במים או שצריך לשולקן או לכובשן קודם שיוציאו שומנן: **גמ' פולמוסטוס.** שליח עובד כוכבים: **לצור.** הוא שכונת עיירות שבארץ ישראל: **עוזק.** שחופר סביב הזית כעין טבעת כמו עיזקתא נ): **הפשיל כליו לאחוריו.** כמו שכיר עני: **והיה מסקל.** השליך האבנים מן הפרדס: **לקלסו.** לשבחו על שקנה להם כל כך: **יש מתעשר ואין כל.** שנוהג בעצמו כעשיר ואין לו כלום: **מתרושש.** ויש נוהג כעני ויש לו הון רב כגון זה שהיה עשיר גדול והוא עושה עבודת שדהו בעצמו כמו עני:

רש"י כת"י

ובמתניתין [נרה בשניה אינו] מזכיר: **בעבודה.** [שנרה] אחת בשנה [ראשונה] ובריית [באינה] עבודה [שלא נרה שנה] ראשונה: **מאי הוי עלה.** דבעיא [אם] הני שנויי [שנויין] נינהו: **ת"ש.** [דלא נרה] אלא בשנה [ראשונה]: **נר חציה.** חציה דשנה [ראשונה] חורשה כולה וזורע חציה [ומניח] חציה ניר וכן [בשנה שניה] חורש כולה וזורע החצי שלא [זרע] אשתקד והחצי [שזרע] אשתקד מניח ניר בכל שנה [וזרע] ניר של אשתקד. [ופשיט] דאין נרה אלא פעם אחת ולהכי אין זורעה כולה כאחת שאין דרך בני אדם [לזרוע] קרקעותיהם שנה אחר שנה מפני שמתישים את השדות לכך זורעה לחצאים ומרבים פירות בכל שנה: **שלש סאין היתה.** השדה: **קרנא דארעא.** [אלא] בקרן זוית [בדרומה] עומדת: **לסמידא.** סולת למכור למנחות ס) שאינו [במנחה]: **ברוב חטה.** [שרוב] החיטה התליע פסולה: **או ברוב סאה.** [אם] רוב הסאה מתולעת אפילו יש שם חיטים [שלמים] בלא תולעת: **הקדישן.** לאותן חיטין המתולעות: **מהו שילקה עליהם משום בעל מום.** דקיי"ל בפ"ק דתמורה (ו:) המקדיש בעלי מומין למזבח עובר בחמשה לאוין: **לח.** אם התליע אין לו תקנה עוד דלא אי אפשר לגרור התולע: **מתני' מבית (הפלחין) [הזבלים].** הן מקומות: **ולא ממה שנזרע ביניהם.** שהזורעים ע) מכחישים את הזיתים ואין השמן מעולה: **אנפקינון.** מפרש בגמרא (פו.): **שנשרו במים.** (שהיו המים) [שהמים] מקלקלין את השמן: **גמ' חכמה מצויה בהם.** שמן זית מפקח את הלב: **פולמוסטוס.** עובד כוכבים ממונה: **במאה ריבוא.** מנים: **לגוש חלב.** שם מקום ונחלקו של אשר: **עוזק.** אותו יהודי היה חופר ועודר תחת זיתיו: **מסקל.** מפנה אבנים מן השדה. ומתוך כך נדמה לו לאותו פולמוסטוס שהוא עני: **קומקום.** יורה קטנה: **מתעשר.** מראה עצמו כעשיר ואין לו כלום: **מתרושש.** מראה עצמו כרש כגון זה שהיה מסקל וחופר תחת זיתיו:

והשוקע גמר שקיעתו נמצאו ששה עולין בשתים עשרה שעות של יום וששה בלילה כל ימי ניסן ראש טלה מתחיל לצאת ובאייר שור ובסיון תאומים וכן הסדר נמצא באדר מזל דגים מתחיל לעלות בבוקר ולסוף שתי שעות טלה מתחיל לעלות ולסוף ארבע גמר עלייתו ושור עולה לסוף שש גמר שור ומתחיל תאומים ולסוף שמונה גמר תאומים ומתחיל סרטן נמצא ראש טלה באמצע הרקיע שהרי עברו שש שעות משהתחיל לעלות וכשש שעות ראשו מגיע לאמצע הרקיע שהרי מתחלת עליית המזל עד תחלת שיקועו י"ב שעות נמצא שמשעה שמתחיל לעלות עד ו' שעות מגיע לאמצע הרקיע ולסוף ח' שעות משעלה הוי זנבו באמצע הרקיע נמצא זנב טלה באדר בסוף שעה עשירית באמצע הרקיע ומשני התם הא בחרפי הא באפלי ופירש שם בקונט' בחרפי חטין ושיפון הנזרעים בתחלת החורף באפלי שעורים וקטניות הנזרעים באדר ומיהו קשיא לפירוש הקונטרס דבי' שעות ביום אין כוכבים נראין ומזל כימה נראה ועוד וכי דרך פועלים לצאת ממלאכתם בעשרה שעות הא אמרינן בריש הפועלים (ב"מ דף פג:) דפועל בכניסתו לביתו משלו דהיינו בלילה על כן נראה דהיינו פ) בשבט שמזל דלי מתחיל לעלות בבקר ונמצא דקיימא כימה ארישייהו בסוף היום: **בעי** רבא הקדישו מהו שילקה. שמא יש שום נריכותא הא דאזיל ומיבעיא ליה אכל חד וחד ונראה דבעיא דעצים אליבא דרבי לעיל בהקומץ רבה (דף כ:) דעצים קרבן גמור הוא ושייך בהן לא תקריבו: **הלך** לצור. אין זה צור המעטירה כח] אלא צור אחרת שהיתה בארץ ישראל: **עוזק.** יש מפרשים כמו (ישעיה ה) ויעזקהו עושה גדר סביב זיתיו ולא יתכן דהא תניא עוזק תחת זיתיו ובערוך פירש חופר ומשליך אבנים כדפרישית בריש פירקין ק):

ואם

עין משפט
נר מצוה

טז א מיי' פ"ז מהלכות איסורי מזבח הל' ד ופ"ז מהל' תמידין ומוספין הלכה י:
יז ב מיי' פ"ז מהלכות תמידין ומוספין הלכה י:
יח ג ד מיי' פ"ז מהל' איסורי מזבח הלכה יא ולחומרא:
יט ה מיי' שם הל' ג:
כ ו ז מיי' שם הלכה ג:
כא ח מיי' שם הל' ג:
כב ט מיי' שם פ"ו הלכה ג:
כג י כ ל מיי' שם פ"ו הלכה יד:

◆

מוסף רש"י

שמושך שמן כמעיין. שיהיו זיתים מרובים בחלקו (בראשית מט, כ).

◆

שיטה מקובצת

א] מאי הוי עלה. [פי' משום דהנך שנויי] דשנינן שנויי דחיקא [נינהו] [לכן שואל] מאי הוי עלה האי בעיין [אי אמרי'] דבעבודה לא בעי חורש [בשניה בשעת זריעה] לעשות חרישה מיהו רש"י [פי'] דבשנה ראשונה נרה מלבד החרישה שבשעת הזרע ולא ידענא למה פי' כן: ב] שוקעת ניר חציה וזורע חציה ניר חציה וזורע חציה: ג] תיבות נמי הכי נמחק: ד] מקלה כמין ג' סאין: ה] בעי רבא. קשה למה בעי רבא הך בעיא גבי עצים כיון דמספקא בחדא ה"ה [באידך ואם יש לפשוט] בחדא ה"ה באידך וצ"ע: ו] ולא ממה שנזרע: ז] מביאין אנפקינין: ח] אחת. נצטרכו להן אנשי לודקיא לשמן מינו: ט] פלוני הלך לביתו ולא מצאו אמרו לו הרי הוא בשדה הלך ומצאו: י] לו הן: יא] מסקל. השליך האבנים מן הדרך הרגמ"ה: יב] אני ששחקו בי היהודים: יג] זהב. ס"א שמן: יד] ואני אבוא עמך: טו] לי תקלסוני: טז] הזבלים כו' והתניא אין מביאין אנפקינין: יז] קתני ובשניה: יח] עבודה קודם: יט] קתני בה שונה והיבות לא חורש ולא ל"ש: כ] עלה ת"ש דתניא: כא] כגון שחרשה כולה בשנה ראשונה וזרע חציה ונר חציה ובשניה נר חציה שזרע בשנה ראשונה: כב] שנה ושנה: כג] כולה בכל שנה והיבות בשנה שלישית נמחק: כד] גדל כשיעור והיבה בשנה ל"ש: כה] בעלי מומין עובר בחמשה לאוין הס"ד: כו] ולא ממה שנזרע: כז] אנפקינין: כח] המעטירה גליון אבל בספרי בפסוק זה לא הזכיר ירושלים:

מסורת הש"ס

א) [פי' שאין פסולים אלא כשהתליע רוב כל חטה וחטה אבל כשהתליע מיעוט דחטה אף ע"פ שהתליע רוב סאה מותר א"נ אפי' כשהתליע מיעוט' דכל חטה אסור כשהוא רוב סאה המתולעים כמיעוט' כ"כ הכ"מ שם והרמב"ם פי' כע"ל ע"ש], ב) [לקמן פו. פו:], ג) מדות פ"ב מ"ה לקמן קח., ד) צ"ל אנפקטן, ה) [בע"י איתא הלך], ו) צ"ק מ"ג, ז) צ"ל בשנה, צ"ק, ח) צ"ל בשנה, צ"ק, ט) גי' רש"ק וצ"ק, י) צ"ל חציה, צ"ק, כ) מהרש"ק מ"ז יג"ח בכל שנה וגי' צ"ק בשנה שניה, ל) צ"ל וגדל בכל שנה. צ"ק, מ) צ"ל שמנן, נ) [הוא מרטוס של טבעת, שמוס כך], ס) צ"ע דבימי רב חלקיה בר טובי כבר בטלו מנחות, ע) [נראה"ל מן הזיתים שזרע ביניהן שהזרעים], פ) צ"ל בתחלה שנה. צ"ק, צ) ישעי' כג, ק) [דף פד. ד"ה שוחר].

◆

תורה אור השלם

1. וישלח יואב תקועה ויקח משם אשה חכמה ויאמר אליה התאבלי נא ולבשי נא בגדי אבל ואל תסוכי שמן והיית כאשה זה ימים רבים מתאבלת על מת: שמואל ב יד ב
2. ולאשר אמר ברוך מבנים אשר יהי רצוי אחיו וטבל בשמן רגלו: דברים לג כד
3. יש מתעשר ואין כל מתרושש והון רב: משלי יג ז

◆

גליון הש"ס

גמ' הקדישן מהו שילקה עליהם משום בע"מ. עיין יומא סג ע"ב תד"ה זריקת:

◆

רבינו גרשום

ברייתא דקתני שונה: לא קשיא מתני' דקתני נרה שנה ראשונה ולא אמר בשניה משום דעבודה היתה כבר קודם שנה ראשונה. וברייתא דקתני חורש ושונה בשניה דלא היתה עבודה קודם שנה ראשונה אבל מתני' אם א) לא היתה עבודה ולא קיינן אם חוזר ושונה ואם לאו דלא קתני בה שונה מאי הוי עלה: ת"ש דתניא נר חציה וזורע חציה כגון דנרה שנה ראשונה ובשניה נר חציה וזורע חציה ובשנה שלישית זורע מה ששייר ונר מה שזורע בשניה וכן יעשה לאחר מכן בכל שנה נר חציה וזורע חציה ותפשוט מינה דבשניה זורע בלא נרה דזורע מה שלא נר. ואם נפשך אדם לומר [אמאי אינו] זורעה כולה בשנה שניה היינו טעמא לפי שאין כח בארץ לזורעה בכל שנה כולה משום הכי נר חציה וזורע חציה: לא שנו אלא לח. שנבלע אירסו: ולא מן הנזרע ביניהן. מן הזיתים שנזרע ביניהן שהזורעים מכחישין: אין מביאין אנפקינון. שלא נתבשל יפה: פולמוטוס. ממונה אחד: במאה רבוא. מנה: עוזק. חופר: היה מסקל. משליך האבנים שמצא בדרך:

א) נראה דצ"ל אבל מתני' דמיירי כשהיתה עבודה לא ידעינן אם חוזר וכו' וכן צ"ל ברש"י.